

Ur Mikael Börjesson, et al. (eds.),
*Fältanteckningar. Utbildnings- och
kultursociologiska texter tillägnade
Donald Broady*, Skeptronserien, SEC,
Uppsala universitet, 2006, 435p.

Gala och extravagans

Festernas betydelse vid den Internationella kvinnokonferensen 1911

*Lovisa af Petersens**

Svenska kvinnornas nationalförbund (SKN) bildades 1896. Syftet med förbundet var att det skulle vara en förenande kedja mellan svenska kvinnoorganisationer men också Sveriges länk till det internationella kvinnoförbundet, International council of women (ICW). Vid sekelskiftet 1900 anordnade SKN tre stora kvinnokonferenser i Stockholm. I samband med en av konferenserna utropades i pressen med entusiasm att Stockholm numera kunde räkna sig som en internationell kongressstad:

Alltmer har vår hufvudstad blifvit en de internationella kongressernas stad, och väl kan den också sägas vara skickad att fylla denna sin uppgift som en 'gästgifvaregård' för hela världen omfattande sammanslutningar. [...] Betydelsefulla äro dylika internationella visiter hos oss gifvetvis äfven ur den synpunkten, att de, tvifvelsutän i större mån än tillfälliga turistbesök, vidga och fördjupa kännedomen om vår natur och vår odling ute i världen och bringa vårt land närmare de stora kulturhårdarna. Det är god betalning för gästvänskapen.¹

Tidningen framhöll den goda svenska organisationsförmågan, den svenska gästfriheten och betydelsen av att det hölls internationella konferenser i Sverige. I gengäld, utöver tillfälliga turistbesök, gjordes Sverige också känt för omvärlden. Även i dag nästan hundra år senare finns Stockholm med på världstopplistan över konferensstäder.²

I min kommande avhandling låter jag SKNs tre konferenser bli det prisma genom vilket jag belyser den borgerliga kvinnorörelsens formering och framträ-

* Ett stort tack till Christina Florin för utmärkta synpunkter och redigeringsförslag!

¹ *Stockholms Dagblad* 6/9 1911.

² 051212: <http://www.stockholmtown.com/templates/SimplePage.aspx?id=7351>.

dande i offentligheten i samband med det moderna samhällets framväxt.³ Konferenserna hade stående inslag som hörde ihop med själva konferensen som form. Det var föredrag, seminarier, förhandlingar, utställningar, diskussioner och sociala aktiviteter. Ett viktigt inslag i förra sekelskiftets konferenskultur var också festerna – middagar och utflykter som skulle stärka sammanhållningen och ge tillfällen till sociala kontakter och nätverksbyggande över gränserna. Det är festarrangemangen kring den stora Internationella kvinnokonferensen 1911 som står i fokus för denna artikel.

För att läsaren skall få en känsla av stämningarna vid de många festerna skall jag analysera några av dessa tillställningar. I pressen fick arrangörerna beröm för sitt arbete, inte att undra på med tanke på hur storslaget och nästintill överdådigt det hela var.

Min huvudtanke med att beskriva festerna ingående är att de kan illustrera den borgerliga kvinnorörelsens tankevärld och dilemman genom sitt formspråk och sin kulturella inramning. Med antropologen Clifford Geerts terminologi kan man kalla min metod för *thick description*, ett sätt att se på historiska fenomen genom att ”tränga in under ytan på det direkt iakttagbara, att studera meningar, innebörder och budskap”.⁴ Jag menar att den sociala praktik som utvecklades under de ritualliknande festarrangemangen kan ses som ett slags ”förkroppsligad politik” som ger en minst lika komplex bild av kvinnorörelsen som de idéer, föredrag och program som presenterades under själva konferensen.

Det är i den sociala praktiken som kulturen manifesterar sig. Kvinnorna uttryckte vissa klass- och könsnormer genom kroppsspråket, valet av klädsel, talen, hattarna, gåvorna, ceremonierna, tågandet genom stadens gator – allt silades genom olika meningsskapande filter. Men fanns det även andra innebörder? Min avsikt är att belysa vilket idémässigt innehåll som avtäcktes genom festerna och vilka identitetsskapande ritualer som därmed konstruerades. Förutom Geerts har jag också inspirerats av sociologen Randall Collins modell för emotioner i sociala rörelser.⁵ Vad ville man åstadkomma med alla utflykter, banketter och festarrangemang? Vad skulle den kollektiva identiteten eller vi-känslan bygga på eller användas till?

³ Avhandlingsarbetet ingår i det av Riksbankens Jubileumsfond finansierade projektet ”Formering för offentlighet. En kollektivbiografi över Stockholmskvinnor 1880–1920” som leds av professor Donald Broady.

⁴ Om ”thick description” se t.ex. Christer Winberg, ”Några anteckningar om historisk antropologi”, pp. 1–29 i *Historisk tidskrift*, 1988:1, citat från p. 7; Clifford Geertz, ”Tjock beskrivning för en tolkande kulturteori”, pp. 13–33 i *Häftet för kritiska studier*, 1991:3.

⁵ Se om Randall Collins i Lars Dahlgren & Bengt Starrin, *Emotioner, vardagsliv och samhälle. En introduktion till emotionssociologi*, Liber, Malmö 2004, kapitel 4.

Festarrangemangen

Den Internationella kvinnokonferensens första tillställning var den välkomstlunch som anordnades av Svenska kvinnornas nationalförbund på konferensens första dag. Lunchen hölls i spegelsalen på Grand Hotell. I *Stockholms Dagblad* ges en talande beskrivning av konferensdeltagarnas möte i vestibulen. Tidningsreferenten har tydligen överraskats av att se så många damer på samma gång befinna sig i offentligheten och i beskrivningen dras vi med i sorlet. Det är världsvana kvinnor som samlats och de talar och kommunicerar:

Sändligt sorl af pratande damer [...]. På litet närmare håll hörde man till och med enstaka meningar, hvilka alla andades den största belåtenhet med mötet och förhandlingarna. 'Very interesting! Charming indeed! Très intéressant!' och dylikt. Vid en titt in genom dörrarna häpnade man öfver den mängd damer, som i eleganta förmiddagstoalletter rörde sig af och an, gestikulerade, pratade, skrattade, hälsade. Många voro typerna, som alltid naturligtvis vid en sådan samling, och äfven klädseln varierade i det oändliga. Där fanns damer med små hattar och stora hattar, utan hattar och med hattar i hand. Där fanns unga damer och gamla, slätkammade och burriga, långa och korta, ljusa och mörka och alla pratade de och alla logo älskvärdt och förekommande.⁶

Redan här fick konferensen sin klassmässiga inramning. Genom sin klädsel och sina huvudbonader markerades kvinnornas tillhörighet i de övre samhällsklasserna. Kläder kan sägas utgöra ett slags kulturellt signalsystem där identiteten och grupp tillhörigheten avspeglas.⁷ Konferensdeltagarna markerade sin klasstillhörighet med kläderna men de excellerade även i den kvinnliga kvinnans kläder. I pressen omtalas deltagarnas toalletter som eleganta, charmanta, dyra och vackra. Deltagarna var ovanligt elegant klädda för att vara på ett offentligt möte.⁸ De flesta bar hatt av något slag. Hatten var ju medelklasskvinnans symbol medan sjalen bars av landsbygdens enklare kvinnor. Enligt tidningsreferatet var konferenskvinnorna också iklädda eleganta förmiddagstoalletter – också det en klassmarkör. Att ha olika kläder vid olika tillfällen under dagen var något som tydde på god ekonomisk ställning.

Konferensens internationella prägel betonades genom repliker på flera språk. Det var lite extra spännande att kvinnor från hela världen hade kommit resande och arrangemanget bevakades av hela den borgerliga pressen. Och även om konferensdeltagarna var olika till utseendet hade de ett gemensamt: det var belevade kvinnor som rörde sig verserat och förbindligt. De log älskvärdt. De skrattade. De representerade den sanna kvinnligheten. Det fanns inget hotfullt

⁶ *Stockholms Dagblad* 7/9 1911.

⁷ Elizabeth Wilson, *Adorned in dreams. Fashion and modernity*, revised and updated edition, I. B. Tauris, London 2005; Madeleine Hurd, Tom Olsson & Lisa Öberg (Red.), *Iklädd identitet. Historiska studier av kropp och kläder*, Carlssons, Stockholm 2005.

⁸ *Dagens Nyheter* 7/9 1911.

över dem. De betedde sig som väninnor som känt varandra sedan länge. Det fanns ett kulturellt regelverk att hålla sig till som ingav säkerhet.

När lunchen anmäldes tågade sällskapet in, med ICWs ordförande Lady Ishbel Aberdeen i spetsen. Vid ett stort bord satt de prominenta, det vill säga det svenska nationalförbundets ordförande Eva Upmark och festkommitténs ordförande Kerstin Bohman, statsrådinnan Lindman, Ishbel Aberdeen, och ICWs styrelse. Vid var och ett av de tio mindre borden satt medlemmar av SKNs styrelse som värdinnor.

Bordets placering avspeglade hierarkin inom ICW. Det fanns ett honnörsbord för de prominenta och att sällskapet hade en berömd adelsdam som ordförande hade ett starkt symbolvärde. Mycket kring konferensen kretsade just kring denna engelska Lady – hade hon kommit eller inte, var hon uttröttad eller inte? Under lunchen lästes ett välkomsttelegram från kungen upp, vilket omgående besvarades av Lady Aberdeen.⁹ Det traditionella samhällets maktinstitutioner skickade alltså sin välsignelse till konferensen. Kungen gav sitt erkännande och högerministären Arvid Lindmans hustru hade fått en bemärkt placering vid honnörsbordet. Flottans musikkår spelade. Det var en stabilt borgerlig manifestation med nationella förtecken även om konferensens avsikt var att förändra gamla maktstrukturer mellan könen för att flytta kvinnornas positioner framåt.

Och det ceremoniella festandet fortsatte. På kvällen hölls en stor välkomstfest i Grand Hotells stora sal, även den arrangerad av Svenska kvinnornas nationalförbund. Redan i förväg hade 400 biljetter sålts. I pressen hade i förväg talats ivrigt om festen eftersom att man där kunde få möjlighet att se alla kända kvinnorörelsekvinnor som kommit till Stockholm, i synnerhet Lady Ishbel Aberdeen. Festsalen var upplyst av stearinljus och dekorerad med gröna växter och som fond var medlemsnationernas flaggor arrangerade tillsammans med det internationella kvinnoförbundets standar. Nedanför flaggorna stod en estrad placerad på tvären så att alla skulle få möjlighet att se de framstående kvinnorna. Där satte sig efter hand de olika nationalförbundets ordförande, ICWs styrelse och SKNs hedersordförande Anna Hierta-Retzius. Till sist anlände Lady Aberdeen eskorterad av Eva Upmark under fanfar från Flottans musikkår, vilken satt på estraden bredvid. Både Anna Hierta-Retzius och Lady Aberdeen fick varsin blombukett.

Inramingen för välkomstbanketten var som synes mycket påkostad. Det intressanta är att de inbjudna damerna ur den borgerliga kvinnorörelsens mer burgna skikt inte bara hade betalt biljett för att äta och lyssna på föredrag utan att de också kommit för att beskåda internationellt kända kvinnosakskvinnor. Kvinnofrågan hade tydligen ett slags egen visuell dragningskraft och pressens närvaro bidrog till att skapa intresse och ge verksamheten en officiell prägel. Det hela liknade ett teaterskådespel med en scen för fasta ceremonier där vissa skulle

⁹ *Aftonbladet* 6/9 1911; *Dagens Nyheter* 7/9 1911; *Stockholms Dagblad* 7/9 1911.

betittas och vissa vara publik. Standar, flaggor och överlämnande av gåvor var stående rekvisita i scenografin.

Temat för kvällen var internationellt. Många av den svenska kvinnorörelsens kvinnor var där; de satt ”som tysta åhörarinnor på salens bortre stolsrader. [...] Behöfver det sägas att publiken för att vara vid ett offentligt möte var ovanligt elegant.”¹⁰ Eva Upmark, ordförande i Svenska kvinnornas nationalförbund och därmed konferensens värdinna, höll det första talet där hon citerade det internationella kvinnoförbundets motto: ”Allt det i viljen människorna skola göra Eder, det gören I ock dem.” Till mottot hade Lady Aberdeen lagt till orden: ”Inget är omöjligt; hela skilnaden mellan hvad som är svårt och hvad som är omöjligt är, att det ena kan utföras genast, det andra tar lite mera tid.” Det fanns ett vagt mål för ICW att sträva efter. I en avlägsen framtid skulle förhållandena för kvinnor förbättras.

Efter att Upmark välkomnat gästerna uppmanade hon svenskorna att stämma upp i ”Du gamla, du fria” tillsammans med orkestern. Därpå intog Aberdeen ordförandeplatsen och framförde ett tack för det storartade mottagandet och betonade hur väl Sverige alltid varit representerat vid de internationella mötena och att hon var glad att det nu hölls ett möte i Sverige. Hon avslutade med att tala om förbundet ICW, som ett ”folkens systemskap”. Sedan lästes det upp ytterligare telegram, från drottningen, Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt samt en del enskilda personer. Efter detta hölls ett tal av ICWs vice ordförande Ogilvie Gordon om ICWs syfte och verksamhetsområden.

Därpå framförde de olika ländernas representanter hälsningar från sina nationalförbund och för varje land spelades detta lands nationalsång upp. För varje tal reste sig publiken som en hyllning till landet och dess representant. Talarna framhöll samhörigheten mellan länderna, uttalade sig om Sverige och svenskorna i varma ord och framförde hälsningar från sina respektive länder.

Alla tal var dock inte lika ceremoniella. En del talare tog tillfället i akt och betonade vikten av kvinnors emancipation. Det fanns således ett visst idémässigt innehåll också i festarrangemangen – det var inte bara formerna och den sociala praktiken som ”talade”. *Dagens Nyheter* skriver att ryskan dr Wachtin var en talare som hade modet att hålla ett långt och starkt feministiskt tal på franska som utförligt skildrade de ryska kvinnornas frihetskamp. Även norskan Gina Krog höll ett mer radikalt tal där hon betonade att det var först med den politiska rösträtten som kvinnor kunde fullfölja sitt arbete för skilda mål. När hälsningsceremonierna var avslutade tackade Aberdeen de svenska värdinnorna, varpå mötet avslutades och gästerna tågade ut till tonerna av ’Marschen går till Tuna’.¹¹

De svenska arrangörerna hade verkligen lyckats få med sig det representativa Sveriges elit att ställa upp för de internationella gästerna och kvinnokonferen-

¹⁰ *Dagens Nyheter* 7/9 1911.

¹¹ Stycket om välkomstfesten bygger på uppgifter från *Dagny* 1911:37, pp. 422 f; *Dagens Nyheter* 7/9 1911; *Aftonbladet* 7/9 1911; *Stockholmstidningen* 7/9 1911.

sen. Under konferensveckan fick även deltagarna ett officiellt erkännande av ingen mindre än den kungliga familjen. På torsdagen var de inbjudna till ett Garden Party på Logården – en terrasserad park på Stockholms slott. De 200 gästerna togs emot av hovmarschalk Lilliehöök, överstekammarherren generalmajor Rosenblad och statsfrun grevinnan Cronstedt, född Hamilton. SKNs Eva Upmark och Anna Rappe presenterade gästerna för kronprinsparet. Gästerna prisade också platsen med dess grönska, den spelande fontänen samt vyn över Strömmen. I en gobelängdekorerad Logårdssalong serverades te, frukt, champagne och andra förfriskningar. Under hela tillställningen framfördes musik av Göta lifgardes musikkår under anförande av direktör Trobäck. När kronprinsparet avlägsnat sig vid 17.30 fick gästerna skynda sig till sina respektive bostäder för att hinna byta om till middagen på Hasselbacken.¹²

På kvällen samlades konferenskvinnorna och en del andra celebra gäster som till exempel Lady Spring-Rice, fru till den engelske ministern i Stockholm på Hasselbacken, en restaurang på Kungliga Djurgården. Friherrinnan Louise Falkenberg, ständig medlem i SKN, hade ordnat med fest, dessvärre hade hon blivit sjuk och istället fick Anna Hierta-Retzius agera värdinna. Gästerna tågade till musik in i salen, vilken var dekorerad med flaggor och gröna växter. Borden var smyckade med blommor i röda nyanser. Under kvällen lästes flera telegram upp, det första från Falkenberg själv. Under middagen framfördes musik, sång och dans i ett övervägande svenskt tema framfört av till exempel av den Gyllenhammarska trion. Gästerna fick lyssna på svenska folkvisor, musikstycken av Peterson-Berger och Bellman. Efter 9-rätters middagen gick gästerna ut på verandan och drack kaffe. Där stiftades nya bekantskaper och gamla minnen från föregående kongresser återuppväcktes. Vid 10-tiden på kvällen bröt gästerna upp och tog sig in till staden med automobiler och spårvagnar vilka ställts till deras förfogande.¹³

På lördagen bjöd Therese Andersson och Signe Andersson, stödjande medlemmar i SKN,¹⁴ på sen lunch, en – dejuner dinatoire – på Grand Hotell i Saltsjöbaden. Gästerna fick åka båt från Karl XII torg eller tåg från Stadsgården ut till Saltsjöbaden. Vädret var tydligen ruskigt, med regn och blåst. I den stora festsalen var ett långbord uppställt för hedersgästerna, de övriga fick sitta runt småbord. På den ena kortväggen stod en byst av Fredrika Bremer mot en fond av svenska flaggor. Under eftermiddagen hölls en mängd tal, inte mindre än sju språk förekom. Varje lands representant höll ett tal på sitt lands vägnar och

¹² Stycket om Garden Partyt bygger på uppgifter från *Dagens Nyheter* 8/9 1911; *Aftonbladet* 8/9 1911; *Stockholmsstidningen* 7/9 1911. Från Garden Partyt finns det fotografier förvarade på Stockholms Stadsmuseum, ironiskt nog är de arkiverade under rubriken ”klädedräkter”.

¹³ Stycket om middagen på Hasselbacken bygger på uppgifter från *Stockholmsstidningen* 7/9 1911; *Dagens Nyheter* 8/9 1911; *Aftonbladet* 8/9 1911. Se även GUBKS, SKN, Fil:2, Tryckt program och meny för middagen på Hasselbacken.

¹⁴ Therese Andersson, gift med Johan Andersson, byggmästare och ekonomisk välgörare. Signe Andersson, gift med Knut Andersson, de förras son, donator och musiker.

varje tal avslutades med ett hurrarop på respektive lands språk. Talen var dels allvarliga, dels humoristiska, de handlade om Fredrika Bremer och andra pionjärer, hemmen, de unga, det nationella, det internationella om kvinnorörelsen i allmänhet och ICW i synnerhet. Även här skriver pressen om den ”ofantligt hjärtliga” stämningen: ”en mer hjärtlig, kollegial, glad, ja, munter stämning har man svårt att tänka sig på en internationell fest”. Klockan 18.00 bröt gästerna upp och tog sig med båt tillbaka till Stockholm.¹⁵

Gemensamt för de privata festerna var att gästerna bjöds in med tjugiga inbjudningskort, ofta inbundna med sidenband och med präglade vapen. På inbjudningskortet stod information om klädsel, vägbeskrivning, transportmedel, musikprogram och meny. Ibland förekom ända upp till 9-rätters menyer med mat som ”Ullion en tasse, Vol-au-vent, Filets de sole-sauce hollandaise, Gélinoctes de bois roties, salade, pouding aux fruits, glace” följt av en komplett vinlista. Alla dessa små biljetter och inbjudningskort fullkomligt rasar ur vissa av volymerna när man öppnar dem, både i SKNs arkiv och i till exempel Anna Hierta-Retzius personarkiv. I hennes arkiv finns även en inbunden autografbok. Den hade hon med sig på olika konferenser och samlade på autografer från den internationella kvinnorörelsens spjutspetsar. Där finns till exempel bland många andra Susan B. Anthony från Amerika, Aletta Jacobs från Holland och Emily Dobson från Australien med.¹⁶ Autografsamlandet säger något om vikten av formen, yta och sken. Kända namn att visa upp var viktigt – inte enbart idéspredning och information om kvinnofrågor.

Den avslutningsfest som Svenska kvinnornas nationalförbund anordnade var minst sagt storslagen. Lokalen för kvällen var vinterträdgården på Grand Hotell Royal. Pressen var både salig och samstämmig när de beskrev lokalen och dess utsmyckning: ”Den moriska gården skimrade i vacker festskrud och den festklädda publiken fyllde den ståtliga lokalen”, ”Den stora festlokalen med dess balkonger och pelargångar erbjöd en lysande anblick [...]. Uppifrån sedt liknades hela en trolsk trädgård, där festdräkterna skiftade i blommornas färger”. Lokalen var dekorerad med tallris med inslag av blått och gult. De sex vitklädda marskalkarna bildade häck i trappan upp till estraden, vilken var dekorerad med svenska flaggor. På estraden stod förgyllda karmstolar uppställda för de mest celebra gästerna. I mitten tronade Aberdeen likt en drottning omgiven av sin hovstat – ICWs styrelse. Utöver konferenskvinnorna satt där även civilministern greve Hamilton med fru, stadsministern Arvid Lindman med fru: ”Det var icke utan tillfredsställelse man konstaterade att hans excellens’ närvaro vid en mottagning, anordnad af ett förbund, som har kvinnans politiska rösträtt på sitt program.” Med på festen var även till exempel makarna Lamm, makarna Hall-

¹⁵ Stycket om festen i Saltsjöbaden bygger på uppgifter från *Aftonbladet* 10/9 1911; *Stockholms Dagblad* 9/9 1911.

¹⁶ Hierta-Retzius samling, kapsel 26.

wyl, general Rappe, justitierådet Silfverstolpe, direktör Ernst Beckman och den svenska författarinnan Jane Gernandt-Claine.

Eva Upmark invigde festen med att på franska tacka konferensdeltagarna som "medarbetare i det internationella arbetet", följt av KFUM-kören som framförde 'Hör oss, Svea'. Därefter höll professor Frans von Scheele ett tal på tyska där han framhöll betydelsen av ett internationellt samarbete för mänsklighetens bästa. Aberdeen höll ett "älskvärt" tal där hon tackade "féerna, som ordnat allt så förtrollande i detta féland med dess förtjusande hufvudstad". Hon tackade alla i sitt tal och blomsterströdde de svenska föreningssystrarna, varpå hon överräckte vita rosor till Eva Upmark och skära nejlikor till Anna Hierta-Retzius. Därefter tog musikavdelningen vid, temat var svenskt. Svenska kvinnornas nationalförbund ville bjuda de utländska gästerna på ett smakprov av svensk, musik, sång och dans. Den Gyllenhammarska trion, Signe Rappe och KFUM-kören framförde stycken av till exempel Wennerberg, Peterson-Berger och Alfvén. Konserten avslutades med att 'Du gamla, du fria' sjöngs gemensamt. Efter konserten minglade gästerna runt buffén och ett sorl av avskedshälsningar spred sig i salen. När gästerna så småningom skingrades var denna konferens slut.¹⁷

Festkulturens innebörder

Hur skall allt detta tolkas? Vid kartläggningen av festkulturen på SKNs internationella konferens med alla dess högtidstal, festmåltider, ceremoniella utsmyckningar och uppvisningar i grannlåt och extravagans har jag ställt mig frågan – vart tog själva kvinnofrågan vägen? Hur framstod International Council of Women och dess svenska avläggare Svenska kvinnornas nationalförbund egentligen i omvärldens ögon efter denna konferens?

Första intrycket ger vid handen att konferensen 1911 med alla kringarrangemang kan tolkas som en samhällsbevarande manifestation där damer från de översta samhällsskikten visade upp sig under mycket dyrbara och exklusiva former. Meningen med föreningen var ett performance, ett utanverk. Det hela verkade inövat och formaliserat i minsta detalj. Det är ingen slump att de socialdemokratiska dagstidningarna och *Morgonbris* inte tog in några referat från konferensen eftersom arrangemanget betraktades som ett överklasspektakel. Talet om "folkens systerskap" klingar lite ihåligt mot bakgrund av den överdådliga omgivningen och med den uppbackning som konferensen fick av samhällets traditionsbärande skikt, kungahus, adel, högerpolitiker, ämbetsmän och militärmusikkårer. Sällan har väl ett feministiskt arrangemang getts en sådan

¹⁷ Stycket om avslutningsfesten bygger på uppgifter från GUBKS, SKN, Fil:2, "Program vid Svenska kvinnornas nationalförbunds afskedsfest den 12 september 1911 å Grand Hotel Royal". *Svenska Dagbladet* 13/9 1911; *Dagens Nyheter* 13/9 1911; *Stockholms Dagblad* 13/9 1911; *Dagny* 1911:38, pp. 438 f.

ceremoniell prägel. I *Stockholms Dagblad* står till exempel om avslutningsfesten: ”vestibulen var fylld af sällskapsklädda damer, alla dekolleterade och endiamanterade och iförda alla de accessoarer, utan hvilken en engelska med aktning för sig själf icke intager dagens hufvudmåltid.”¹⁸ ICWs ordförande, Lady Ishbel Aberdeen beskrivs som något utöver det vanliga, hon uppträdde i spets, silverbroderat siden och med gnistrande diadem på festerna.¹⁹

Men tillställningarna avspeglade inte bara klasskonstruktioner. Ett annat intryck är bilden av hur kvinnligheten framställdes under konferensen. I pressen påtalas med tillfredsställelse att konferensdeltagarna inte såg ut som några typiska kvinnosakskvinnor.²⁰ Det framhölls istället som positivt att de såg ut och uppträdde som kvinnliga kvinnor. Utöver att konferensdeltagarna tydligt markerade sin klasstillhörighet genom sin exklusiva och kvinnliga klädedräkt så vill jag lyfta fram fler aspekter som själva kläderna förde med sig. Kläderna visade att de var modemedvetna kvinnor. Den kvinnliga kvinnan provocerade inte. Min tolkning är att konferenskvinnorna gjorde ett taktiskt val med att uppträda kvinnligt för att inte provocera utan att i stället väcka acceptans. Emellertid var det en svår balansakt. Valet innebar också att hon kunde häcklas över att hon var alldeles för kvinnlig och framförallt – alldeles för extravagant.²¹

Men fanns det inte också ett allvarligt budskap mitt i den visuella uppvisningen av gatans teater. Vart tog talet om kvinnors rättigheter och frigörelse vägen? Vad fanns bakom skådespelet?

Festerna under konferensveckan var verkligen storslagna, den ena överträffade den andra. Leila Rupp som skrivit ICW och kvinnorörelsens internationella historia poängterar att storslagna omkringarrangemang var lite av ICWs specialitet.²² De var fulla av yttre symboler i form av flaggor, standar och medlemsmärken som fungerade som en enande länk för ett ”vi”.

Det är i kulturen kring detta vi-skapande som det går att komma vidare i analysen. Genom förbindande länkar av symboler, klassmarkörer och specifika kvinnlighetskonstruktioner underlättades gemensamhetskapandet för den stora samlingen av kvinnor av olika åsikter och nationaliteter.²³ Festerna var alltså identitetsskapande demonstrationer för kvinnors vänskap över nationsgränserna. Att åstadkomma ett transnationellt kvinnosamfund för en bättre värld var målet och det byggde på kvinnors vänskap och kärlek till varandra. Med per-

¹⁸ *Stockholms Dagblad* 13/II 1911.

¹⁹ *Dagens Nyheter* 7/9 1911; *Dagens Nyheter* 13/9 1911.

²⁰ Om okvinnliga kvinnor se t.ex. Margaret Finnegan, *Selling suffrage. Consumer culture & votes for women*, Columbia University Press, New York 1999, kapitel 1 och 2; Tord Rönholm, *Kunskapens kvinnor. Sekelskiftets studentskor i mötet med den manliga universitetsvärlden*, Institutionen för historiska studier, Umeå 1999, kapitel 6, 7 och 8.

²¹ Se t. ex. Elin Wägners kåseri i *Idun* 17/II 1911, pp. 602–604, ”Fru Hillevis dagbok”.

²² Leila J. Rupp, *Worlds of women. The making of an international women's movement*, Princeton University Press 1997, p. 172.

²³ Se även *ibid*, pp. 159; 168 f.

sonliga kontakter och individer som stod varandra nära skedde viktiga möten som skulle främja den internationella gemenskapen. Alla var de en del av en internationell feminism. Rupp menar att de internationella vännerna började se varandra som en stor familj vars personliga relationer och kärlek drog dem till varandra.²⁴ Och de lyckades dra upp vissa viktiga frågor på den internationella agendan, både i Nationernas förbund och i andra organisationer. Det var inte bara ett spel för gallerierna.

Jag har visat att det under konferensveckan fanns många tillfällen att skapa och utveckla en kollektiv identitet mellan deltagarna. I källorna omvittnas det vid många tillfällen att konferensdeltagarna hade roligt tillsammans, att det ständigt var ett livligt sorl av förtroliga samtal omkring dem där starka känslor utvecklades.

För att utveckla förståelsen av den kollektiva identitetens betydelse söker jag mig vidare i den sociologiska teoribildningen. Emotionsforskarna menar att emotioner spelar en viktig roll för social interaktion eftersom emotionerna ger besked om hur det står till med relationerna till andra människor. Emotioner har också kommit att uppmärksammas som centrala för att förstå varför människor sluter sig samman i olika sociala rörelser. Randall Collins har utvecklat en modell för interaktionsritualer där begreppet emotionell energi har en central roll. Collins menar att det vid en hög grad av emotionell energi ”uppstår en känsla av självförtroende och en stark motivation att interagera med andra människor”.²⁵

Även om vi inte var med på konferensen kan vi med hjälp av begreppet ”emotionell energi” utvidga vår förståelse av konferensens betydelse för deltagarna, kvinnorörelsen och samhället. Återkommande beskrivs i källorna hur det surrade av prat och skratt i vestibuler och på fester. För att tala med Collins ord, menar jag att det var i dessa stunder som den emotionella energin alstrades under konferensveckan. Den emotionella energin leder, enligt Collins, till solidaritet och sammanhållning och uttrycker samtidigt en beredskap att handla.²⁶ Collins framhåller vidare att den emotionella energin fortsätter när deltagarna är ensamma igen vilket gör att vi förstår att kvinnokonferensens deltagare reste hem från konferensen med emotionell energi i bagaget.

Avslutningsvis så innebar den Internationella kvinnokonferensen och festerna också en reproduktion av maktrelationer. Genom sina uppvisningar och i sina känslodemonstrationer bidrog också konferenskvinnorna till att reproducera klassamhällets maktrelationer.

²⁴ Ibid, kapitel 4; Verta Taylor & Leila J. Rupp, ”Loving internationalism. The emotion culture of transnational women’s organizations, 1888–1945”, pp. 141–158 i *Mobilization. An international journal*, 2002:7(2).

²⁵ Dahlgren & Starrin, op. cit. 2004, p. 23.

²⁶ Ibid, p. 61.